

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

วัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวนบ้านโคกาวัดน้ ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอรามบุรี จังหวัดสิงห์บุรี
Agricultural Culture of Thai Phuan in Ban Poka Piwat, Bang Nam Chiao Sub-District,
Phrom Buri District, Sing Buri Province

จุฑามาส จงศิริ (Chutamas chongsiri) *

บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan) **

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benchamas Yooprasert) ***

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวนบ้านโคกาวัดน้ ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอรามบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบทชุมชน 2) ลักษณะ คุณค่า และความสำคัญของวัฒนธรรมด้านวิถีที่เกี่ยวกับเกษตรกรรม 3) ลักษณะ คุณค่า และความสำคัญของวัฒนธรรมด้านจิตใจที่เกี่ยวกับเกษตรกรรม และ 4) แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมเกษตร

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสุ่มแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 24 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง การศึกษาข้อมูลทฤษฎี การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า (1) ชาวไทยพวนบ้านโคกาวัดน้มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ เมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ 5 ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอรามบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทยพวน นับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (2) วัฒนธรรมด้านวิถีที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมประกอบด้วย การบริโภคพืชผักที่ปลูกเองหรือหาซื้อได้ในชุมชนเป็นหลักและมีเอกลักษณ์ในการปรุงอาหารที่ต้องมีปลาร้าเป็นส่วนประกอบในกับข้าวหลายชนิด แบบแผนการประกอบอาชีพ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคือการทำนาหว่านน้ำตม ซึ่งปัจจุบันเป็นที่แพร่หลายไปทั่วประเทศ สิ่งปลูกสร้างทางการเกษตร ได้แก่ ขี้ข้าว ซึ่งยังมีให้เห็นอยู่บ้าง แต่วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย อุปกรณ์ทางการเกษตรถูกแทนที่ด้วยเครื่องจักรและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น (3) วัฒนธรรมด้านจิตใจที่เกี่ยวกับเกษตรกรรม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประเพณีส่วนบุคคล ได้แก่ การทำบุญกองข้าว/ส่วขวัญลาน/ส่วขวัญข้าว การไหว้เจ้าไร่นา และประเพณีส่วนรวม ได้แก่ ประเพณีกำฟ้า ประเพณีกวนข้าวทิพย์ ประเพณีสารทพวน วัฒนธรรมด้านจิตใจทั้งหมดที่กล่าวมามีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สืบทอดความเชื่อกันมา จากบรรพบุรุษ เช่น เทวดา ผีบรรพบุรุษ แม่โพสพ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญด้านการสร้างขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชาวชุมชน (4) แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมเกษตร แบ่งเป็น แนวทางการดำเนินงานของชุมชน ได้แก่ การอนุรักษ์เครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร การปลูกฝังวัฒนธรรมสู่คนรุ่นหลัง การถ่ายทอดและสร้างความเข้าใจในโรงเรียน เปิดโอกาสให้คนรุ่นหลังมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ ผู้นำชุมชนมุ่งมั่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน และแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานราชการ ได้แก่ การจัดทำเอกสารเพื่อประชาสัมพันธ์ จัดอบรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยพวน จัดโครงการเกี่ยวกับวัฒนธรรม สนับสนุนงบประมาณ และร่วมกับชุมชนตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน

คำสำคัญ วัฒนธรรมเกษตร ไทยพวน จังหวัดสิงห์บุรี

* เกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต แขนงส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มสธ.

** รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน แขนงส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มสธ.

*** รองศาสตราจารย์ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ แขนงส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มสธ.

Abstract

The purposes of the study of agricultural culture of Thai Phuan in Ban Poka Piwat, Bang Nam Chiao Sub-District, Phrom Buri District, Sing Buri Province were to find (1) community contexts, (2) characteristics, values, and significance of material culture relating to agriculture, (3) characteristics, values, and significance of mental culture relating to agriculture, and (4) guidelines for conservation and restoration of agricultural culture.

This was qualitative research collecting data by purposive random sampling that composed of a total 24. In-depth interview, study of secondary data, participatory observation, and group conversation were conducted to check the accuracy of data. Data was analyzed by data classification.

The study findings were indicated that (1) Originally, Thai Phuan domicile was in Xieng Khaung Province, Lao PDR. At the present, they had lived in the area of Moo 5, Bang Nam Chiao Sub-District, Phrom Buri District, Sing Buri Province. Most of them were Thai Phuan race, Buddhist and made their living as farmers. (2) The material culture relating to Thai Phuan's agriculture included consumption of vegetables grown or purchased in the community, cooking with pickled fish (fish preserved with salt), pattern of making their livings, community identity is to broadcast a quagmire rice farm, which is prevalent throughout the country. Agricultural buildings include a barn, which also suggests a way. The materials used in construction vary through the age, agricultural equipment was replaced with modern equipment and technology for the purpose of increased agricultural products. (3) The mental culture relating to Thai Phuan's agriculture could be divided into two characteristics, namely individual tradition i.e. rice offering the spirit/welcome rice ground/welcome rice goddesses; worship rice-field/spirit and public tradition i.e. Kamfa ceremony or worship sky ceremony, Madhupayat rice ceremony, and Sart Phuan tradition. The mental culture relating to Thai Phuan's agriculture were to find respect for sacred item. There are important for morale (4) The guidelines in conservation and restoration of agricultural culture were divided into community work guidelines, such as conservation of agricultural equipment, cultural cultivation down to young generation since childhood, transfer and boost understanding of Thai Phuan culture in schools, opportunity available for young generation to take part in conservation, public relations campaign via various channels and community leaders determination in culture conservation of community, while work guidelines of official work units comprised publication of documents for public relations, training on Thai Phuan culture, organizing cultural projects, budget allocation, and cooperation with community according to roles of each work unit.

Keywords: Agricultural culture, Thai Phuan, Sing Buri Province

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเป็นนักส่งเสริมการเกษตรมีหลักการสำคัญหลายประการที่ถือเป็นยุทธวิธีพื้นฐานของการส่งเสริมการเกษตร และยุทธวิธีหนึ่งที่นักส่งเสริมจะมองข้ามเสียมิได้ นั่นคือ “ การให้ความสำคัญกับความเชื่อและวิถีชีวิต ของเกษตรกรด้วยความเข้าใจ เมื่อเข้าไปในชุมชนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องศึกษาและคุ้นเคยต่อขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม นิสัยใจคอของเกษตรกรในชุมชน เพื่อที่จะเข้ากันได้และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชาวบ้าน และต้องนำความเชื่อและศรัทธานั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการนำการเปลี่ยนแปลง ควรให้ความเข้าใจเห็นอกเห็นใจชาวบ้าน ควรช่วยเหลืองานชาวบ้านตามความเหมาะสม จนชาวบ้านมีความรู้สึกว่าเป็นพรรคพวกเดียวกัน หากทำได้เช่นนี้การแทรกซึม หรือปลูกฝังความคิด รวมทั้งการนำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก็จะกระทำได้ง่าย ” (ดิเรก ฤกษ์หำราย: 2527:12) จากแนวคิดดังกล่าวทำให้เห็นว่าการศึกษาวรรณกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวบ้านที่นักส่งเสริมการเกษตรต้องเข้าไปทำการส่งเสริมมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาในตัวนักส่งเสริม โดยเฉพาะการทำงานในพื้นที่ ที่ชาวบ้านเป็นกลุ่มชนที่มีอัตลักษณ์ มีวัฒนธรรมประเพณีที่เข้มแข็ง เช่น กลุ่มชาวไทยพวน ที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่เกือบทุกภูมิภาคของประเทศไทย มีการรับเอาวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี ของคนไทยเจ้าของถิ่นฐานเดิมเข้าไปผสมผสานในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม แต่ยังคงมีความเด่นชัดในเรื่องของวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทยพวนอยู่ แม้บางวัฒนธรรมอาจถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยไปบ้างแต่ยังคงเอกลักษณ์ของไทยพวน

ชาวไทยพวน เป็นชนกลุ่มหนึ่งที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ส่วนหนึ่งเข้ามาโดยการถูกกวาดต้อนด้วยเหตุผลทางการเมืองและสงคราม แต่บางส่วนก็เข้ามาด้วยต้องการแสวงหาความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ เดิมชาวไทยพวนมีถิ่นฐานบ้านเกิดอยู่ที่เมืองเชียงขวาง เมืองพวน ประเทศลาว หลังจากการอพยพเข้ามาได้มีการแยกย้าย กระจายตั้งถิ่นฐานอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย

ในจังหวัดสิงห์บุรีพบว่า มีชาวไทยพวนตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอรามบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งอพยพมาจากเมืองเชียงขวาง ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3

เดิมชาวไทยพวนกลุ่มนี้อาศัยอยู่เป็นกลุ่มก้อนเดียวกันในพื้นที่ หมู่ที่ 3 ตำบลบางน้ำเชี่ยว หรือที่เรียกกันที่บ้านพวน แต่เนื่องจากการเพิ่มของจำนวนประชากร จึงทำให้ต้องมีการขยับขยายเพื่อหาที่อยู่อาศัยและที่ทำกินเพิ่มขึ้น จึงได้เกิดเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่ง ชื่อบ้านดอนคา แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านโกคาภิวัฒน์อยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 5 ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอรามบุรี จังหวัดสิงห์บุรี เมื่อกว่าประมาณ 153 ปีมาแล้ว

ประชากรส่วนใหญ่ของชุมชนบ้านโกคาภิวัฒน์ ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนาข้าว และยังมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันเก่าแก่ของชาวไทยพวนอย่างต่อเนื่องจนทุกวันนี้ ผู้สูงอายุในชุมชนยังคงแต่งกายพื้นเมืองในงานประเพณีต่างๆ ใช้ภาษาไทยพวนในการสื่อสาร

ด้วยชุมชนโกคาภิวัฒน์ยังมีความเป็นชนบทอยู่มาก จึงยังสามารถรักษาวรรณกรรมด้านต่างๆ ไว้ได้มาก จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการที่จะศึกษาและรวบรวมวัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวนด้วยมีความสำคัญในด้านที่เป็นอาชีพเลี้ยงปากท้องเกษตรกรชาวไทยพวน และผู้คนทั่วไป แต่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมนั้นต้องอาศัยพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก อาจมีความหวาดหวั่นเกรงกลัวในเรื่องของภัยธรรมชาติต่างๆ จึงมีความ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

ปรารถนาที่ต้องการรอดพ้นจากภัยต่างๆ เหล่านั้น โดยอาศัยวิทยาศาสตร์ การบวสรวง คำอธิษฐาน บนบาน พยากรณ์จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เคยผ่านมา ซึ่งการกระทำเหล่านั้น เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้เกษตรกรขยันขันแข็งที่จะตั้งใจ ในการทำอาชีพเกษตรกรรม พร้อมเปิดรับความรู้ใหม่ๆ ซึ่งเป็นโอกาสที่นักส่งเสริมการเกษตร จะนำความรู้ทางวิชาการ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวิถีเกษตรในชุมชน ไปถ่ายทอดแก่เกษตรกร ซึ่งสภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบันอาจมีการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีที่คิดว่าดี ทันสมัย ที่สุดสู่เกษตรกร แต่ไม่ได้คำนึงถึงความเหมาะสมกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ของเกษตรกรที่เป็นอยู่ สุดท้าย เทคโนโลยีหลายอย่างทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น กลายเป็นปัญหาสำคัญของการเกษตรไทย เหตุที่เกิดขึ้น ดังกล่าวอาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมิได้เข้าถึงวิถีชีวิตของเกษตรกรในชุมชนเสียก่อน วัฒนธรรม เกษตรเปรียบเสมือนเรื่องเล่าเหตุการณ์ในอดีต ว่าชุมชนนั้นมีความเชื่อความเป็นมาของการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมมาอย่างไรนั่นเอง

ความจำเป็นที่ทำให้ต้องศึกษาวิจัยวัฒนธรรมเกษตรกรชาวไทยพวนบ้านโกลาภิวัฒน์ คือ

1) ด้านการสืบทอด

เนื่องจากปัจจุบันวัฒนธรรมเกษตรบางอย่างถูกลืมไปจากวิถีเกษตรของชาวไทยพวนบ้านโกลาภิวัฒน์ บางส่วนยังคงมีให้พบเห็นแต่ยังขาดการบันทึกรวบรวม

2) ด้านการใช้ประโยชน์

ชุมชนโกลาภิวัฒน์นั้นเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งด้านวัฒนธรรมเกษตรอย่างมาก แต่ยังไม่มีการ เพิ่มมูลค่า หรือทำให้ชาวชุมชนได้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมดังกล่าว เจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมการผลิต และการเพิ่มมูลค่าจากต้นทุนที่เกษตรกรมีอยู่ ซึ่งวัฒนธรรมเกษตรจัดเป็นต้นทุนหรือทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชนแห่งนี้

3) ด้านการอนุรักษ์

ชาวชุมชนโกลาภิวัฒน์มีความพยายามในการอนุรักษ์ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ส่วนลูกหลานจะ ออกไปศึกษา หรือประกอบอาชีพต่างถิ่นเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการอนุรักษ์ไว้ในรูปแบบเอกสาร เพื่อเป็นข้อมูลให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่กับการประกอบอาชีพด้านการเกษตรของชาว ชุมชนโกลาภิวัฒน์สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านโกลาภิวัฒน์ ตำบลบางน้ำเชี้ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี
- 1.2 เพื่อศึกษา ลักษณะ คุณค่า และความสำคัญ วัฒนธรรมเกษตรด้านวัตถุของชาวไทยพวน บ้านโกลาภิวัฒน์
- 1.3 เพื่อศึกษา ลักษณะ คุณค่า และความสำคัญ วัฒนธรรมเกษตรด้านจิตใจของชาวไทยพวน บ้านโกลาภิวัฒน์
- 1.4 เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมเกษตร ของชาวไทยพวนบ้านโกลาภิวัฒน์

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

1.5 เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการเกษตรให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับวัฒนธรรมเกษตรของชาวมุขชนบ้านโกลาภิวัฒน์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1.1 ผู้นำชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมเกษตรชาวไทยพวนบ้านโกลาภิวัฒน์ได้ จำนวน 3 ราย ได้แก่ พระใบฎีกามีโชค สันตมโน เจ้าอาวาสวัดโกลาภิวัฒน์ นายสุวัฒน์ วรพิมพ์งษ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี และนายปราโมท เสนิงษ์ สมาชิกเทศบาลตำบลบางน้ำเชี่ยว

1.2 เกษตรกรและผู้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมเกษตรชาวไทยพวนบ้านโกลาภิวัฒน์ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.2.1 เกษตรกรหรือผู้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมเกษตรชาวไทยพวนบ้านโกลาภิวัฒน์ที่อยู่ในชุมชน จำนวน 18 ราย โดยใช้การสอบถามเก็บข้อมูลไปเรื่อยๆ แบบสโนว์บอล จนได้ข้อมูลที่คงที่

1.2.2 กรรมการศูนย์วัฒนธรรมไทยพวนตำบลบางน้ำเชี่ยวที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมเกษตรชาวไทยพวนบ้านโกลาภิวัฒน์ได้ จำนวน 2 ราย ได้แก่ นายบุญรอด ขุนอ่อน และนายวิโรจน์ อินทร์พงษ์พันธ์

1.3 เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น จำนวน 1 ราย ได้แก่ นางครุณี สังหนู นักพัฒนาชุมชน 6ว. เทศบาลตำบลบางน้ำเชี่ยว รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จำนวน 24 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เกี่ยวกับประเด็น ดังต่อไปนี้

2.1.1 บริบทชุมชนบ้านโกลาภิวัฒน์

2.1.2 ลักษณะของวัฒนธรรมเกษตรด้านวัตถุของชาวไทยพวนบ้านโกลาภิวัฒน์

2.1.3 ลักษณะของวัฒนธรรมเกษตรด้านจิตใจของชาวไทยพวนบ้านโกลาภิวัฒน์

2.1.4 แนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟู

2.2 แบบสังเกต เกี่ยวกับงานประเพณี เกี่ยวกับ องค์ประกอบประเพณี ซึ่งประกอบด้วย สถานที่ เครื่องประกอบพิธี การแต่งกาย ขั้นตอนการประกอบพิธี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 วิธีการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ

3.1.1 รวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนบ้านโกลาภิวัฒน์ จากเอกสารของหน่วยงานราชการ

3.1.2 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมเกษตรชาวไทยพวนบ้านโกลาภิวัฒน์ จากเอกสารประเภท หนังสือ บทความวิชาการ และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

3.2 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

3.2.1 รวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนบ้าน โกลาภิวัฒน์ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน โกลาภิวัฒน์

3.2.2 รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวนในชุมชนบ้าน โกลาภิวัฒน์ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นกว้างๆ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรหรือผู้รู้ บอกเล่าเรื่องราวอย่างอิสระ เก็บรวบรวมข้อมูลไปเรื่อยๆ แบบสโนว์บอล จนได้ข้อมูลที่ถึงที่รวม 18 ราย

3.2.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) จะสังเกตเกี่ยวกับประเพณีที่มีการจัดขึ้นในช่วงที่เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย โดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในงานประเพณี ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน พร้อมทั้ง สังเกตขั้นตอนการประกอบพิธี เครื่องประกอบพิธี การแต่งกายและพฤติกรรมของคน ที่มาร่วมงานประเพณี

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้อาจจัดหมวดหมู่ จำแนกสรุปประเด็นหลักที่มีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกันให้เป็นประเด็นเดียวกัน และร้อยเรียงเป็นเชิงพรรณนา

3.2.5 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยผู้นำชุมชน เกษตรกร และผู้รู้ที่เคยให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวนบ้าน โกลาภิวัฒน์ที่สามารถเข้าร่วมการสนทนากลุ่มตามการนัดหมายได้ รวม 11 ราย

4. การตรวจสอบข้อมูล

โดยการสนทนากลุ่ม (Focus group) ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง ซึ่งข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบแล้วจะนำมาวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดย

5.1 การจำแนกประเภทข้อมูล (Typological analysis)

5.2 การเปรียบเทียบข้อมูล (Comparison) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์กับข้อมูลจากเอกสารว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกัน อย่างไร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

5.3 การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analysis induction)

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group) ร่วมกับผู้นำชุมชนและเกษตรกรหรือผู้รู้ที่เป็นผู้เคยให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวนบ้าน โกลาภิวัฒน์รวม 11 ราย รวมทั้งหาแนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม และแนวทางในการใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อในการพัฒนาและส่งเสริมด้านการเกษตรของชุมชน

ผลการวิจัย

1) บริบทชุมชนบ้าน โกลาภิวัฒน์ ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอมโนรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

บรรพบุรุษของชาวไทยพวนบ้าน โกลาภิวัฒน์ มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ เมืองพวน ปัจจุบันคือแขวงเมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ บริเวณพื้นที่หมู่ที่ 3 ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอมโนรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรี ก่อนที่จะขยับขยายมาตั้งเป็น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

หมู่บ้านใหม่ในพื้นที่ หมู่ที่ 5 ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอรามบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ชื่อว่าหมู่บ้านคอนคา และได้เปลี่ยนชื่อเป็นหมู่บ้านโกคา และหมู่บ้านโกคาภิวัฒน์ ตามลำดับ ชาวชุมชนมีเชื้อสายไทยพวน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนาข้าว นับถือศาสนาพุทธ มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

2) ลักษณะ คุณค่า และความสำคัญ ของวัฒนธรรมด้านวัตถุที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมของชาวไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์

ด้านการบริโภคนั้นชาวโกคาภิวัฒน์ มีการปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเองเกือบทุกบ้านหรือซื้อหาได้จากในหมู่บ้านเอง เอกลักษณ์ของอาหารไทยพวน คือ การใส่น้ำปลาร้าเป็นส่วนประกอบในกับข้าวหลายชนิด สิ่งปลูกสร้างด้านการเกษตร ได้แก่ ยุ้งข้าวที่ทำด้วยไม้ไผ่และทาด้วยขี้วัว ผู้รู้กล่าวว่าลักษณะไม่แตกต่างไปจากยุ้งข้าวของคนไทยในสมัยก่อน ซึ่งปัจจุบันนี้ในหมู่บ้านไม่มีแล้ว ที่มีให้เห็นจะทำด้วยวัสดุอย่างอื่นแทน เช่น สังกะสี ส่วนเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตรที่มีการใช้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ เสียม จอบ พร้า ครกตำข้าว กระบุง คันบ่า เป็นต้น ส่วนอุปกรณ์การเกษตรที่ถูกเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาทดแทนจนหมดความสำคัญไป เช่น เครื่องสีข้าวซ้อมมือ เกวียน ไถ และซังโกล จะมิแสดงให้เห็นแต่ในพิพิธภัณฑ์ แบบแผนการประกอบอาชีพที่โดดเด่น ได้แก่ การทำนาเพาะเลย หรือนาหว่านน้ำตม วัฒนธรรมด้านวัตถุดังกล่าวมีความสำคัญในการเป็นแบบอย่างในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และปัจจัยต่างๆ ที่สามารถหาได้ในชุมชน คุณค่าของวัฒนธรรมด้านวัตถุที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมของชาวไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์ คือเป็นสิ่งบอกเล่าถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมของบรรพบุรุษ

3) ลักษณะ คุณค่า และความสำคัญ ของวัฒนธรรมด้านจิตใจที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมของชาวไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์

วัฒนธรรมด้านจิตใจในชุมชน ได้แก่ ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ประเพณีส่วนบุคคล ได้แก่ 1) ประเพณีบุญกองข้าว สู่ขวัญลาน สู่ขวัญข้าว ซึ่งปัจจุบันไม่มีใครนำมาปฏิบัติแล้วเนื่องจากมีเทคโนโลยีมาแทนที่ 2) ไหว้เจ้าไร่เจ้านา โดยการจัดอาหารคาวหวานไปเป็นเครื่องบูชาเจ้าไร่เจ้านาในที่นาของตน เพื่อให้ปกป้องข้าวกล้าในนาจากศัตรูข้าว ให้ได้เก็บเกี่ยวข้าวเต็มเม็ดเต็มหน่วยทุกฤดูกาล ซึ่งยังคงมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่ไม่มีแบบแผนหรือหลักฐานปรากฏความเป็นมา ซึ่งเกษตรกรรมชาวไทยทั่วไปก็มีปฏิบัติกัน

ประเพณีส่วนรวม ได้แก่ 1) ประเพณีก่้าฟ้า ถือเป็นประเพณีสำคัญที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยพวนเท่านั้น จะจัดขึ้นในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี โดยมีทำข้าวจี และข้าวหลามไปร่วมทำบุญถวายพระที่วัดบวงสรวงเทวดา และบรรพบุรุษ ร่วมกัน เพื่อบูชาเทวดาที่เคยได้ช่วยเจ้าชมพูนุชบรรพบุรุษของตน และสำนึกในบุญคุณของเทวดาที่ลดบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล และยังใช้เสียงฟ้าร้องพยากรณ์ในวันก่้าฟ้าพยากรณ์เรื่องปริมาณฝนสำหรับวางแผนเพาะปลูกในฤดูกาลถัดไป 2) ประเพณีกวนข้าวทิพย์จะมีขึ้นในช่วงที่ข้าวในนากำลังออกรวงเป็นนํ้านม ในช่วงเดือน 10 หรือเดือน 11 เป็นการบำเพ็ญทานด้วยข้าวนํ้านม ซึ่งจะทำให้เกิดสิริมงคลแก่เจ้าของข้าวและผลผลิต โดยการนำรวงข้าวที่กำลังเป็นนํ้านมมาคั้นเอาแต่นํ้าแล้วกวนรวมกับวัตถุดิบมงคล 9 ชนิด ได้แก่ ถั่วลิสง งาดำ มะพร้าว นม น้ำตาลปีบ น้ำอ้อย น้ำผึ้ง เนย และแป้งข้าวเหนียว จนได้เป็นข้าวทิพย์นำไปทำบุญถวายพระที่วัด 3) ประเพณีสารทพวน จัดขึ้นในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 เป็นการทำบุญให้คนตายหรือผีบรรพบุรุษ และการบูชาแม่โพสพในท้องทุ่ง ด้วยขนมกระยาสารท วัฒนธรรมด้านจิตใจดังกล่าวยังมีการจัดมา

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

อย่างต่อเนื่องทุกปี มีคุณค่าและความสำคัญในการสร้างขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งการพยากรณ์เกี่ยวกับดินฟ้าอากาศ เช่น ประเพณีกำฟ้า เพื่อให้เกษตรกรได้เตรียมพร้อมและมีการวางแผนสำหรับฤดูกาลเพาะปลูกต่อไป

4) แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมเกษตร ของชาวไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์

แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์ คือ

ชุมชนนั้น ต้องมีการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยพวนให้กับเด็กๆ ตั้งแต่อายุในครอบครัว โรงเรียน และการใช้ชีวิตในชุมชน ผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนาต้องมีความเข้มแข็งยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณี โดยปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างในการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีต่างๆ เป็นต้น ชาวชุมชนมีความรักความสามัคคี ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

ส่วนบทบาทของหน่วยงานราชการ หลายหน่วยงานทั้งระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ถึงระดับประเทศให้การสนับสนุน ในด้านงบประมาณ การประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ชาวชุมชนและนักท่องเที่ยวร่วมงานประเพณีต่างๆ และจัดทำเอกสารความรู้เผยแพร่ให้ชาวชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตน และให้คนทั่วไปได้รู้จักชุมชนมากขึ้นเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา บริบทชุมชนของบ้านโกคาภิวัฒน์ วัฒนธรรมด้านวัตถุที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม วัฒนธรรมด้านจิตใจที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม รวมทั้งแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์แล้วนั้น มีสิ่งที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1) บริบทชุมชนบ้านโกคาภิวัฒน์ ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอรามบุรี จังหวัดสิงห์บุรี มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองเชียงขวาง ประเทศลาวในปัจจุบัน ซึ่งตรงกับ ไผโรจน์ ลายนน้ำเงิน (2548) วีระพงศ์ มีสถาน (2539) โพธิ์ แฉมลำเจียก (2537) และบุญยงค์ เกศเทศ (2551) และมีการอพยพย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ราวปี พ.ศ. 2371 ด้วยสาเหตุการหนีภัยสงคราม ครั้งเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์ผู้ครองเมืองเวียงจันทน์ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับ ไผโรจน์ ลายนน้ำเงิน (2548) และโพธิ์ แฉมลำเจียก (2537) ที่กล่าวว่ามีการเคลื่อนย้ายของชาวพวนเข้ามาในประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรี แต่เป็นราวปี พ.ศ. 2372 ซึ่งอาจจะเป็นเวลาคาบเกี่ยวกัน เนื่องด้วย วีระพงศ์ มีสถาน (2539) ได้กล่าวไว้ว่า เกิดสงครามระหว่างลาวกับไทยใน พ.ศ. 2369-2371 ชาวไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์ ได้ล่องมาตามแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วได้ขึ้นฝั่งมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอรามบุรี ซึ่งสอดคล้องกับ โพธิ์ แฉมลำเจียก (2537)

ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์ ได้แก่ ประเพณีกำฟ้า ประเพณีกวนข้าวทิพย์ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเทศน์มหาชาติ ประเพณีบุญหลังบ้าน ประเพณีบุญกองข้าว สุขัญญาลาน สุขัญญาลาน ข้าวสารทวน ซึ่งใกล้เคียงกับ เกรียงศักดิ์ อ่อนละมัย (2539) ที่กล่าวถึงประเพณีที่สำคัญของชาวไทยพวนที่ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ว่ายังดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมผสมผสานกับการดำเนินชีวิตแบบใหม่ มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตามความเชื่อ แบบดั้งเดิม เช่น ประเพณีกำฟ้า ทรายสงกรานต์ ประเพณีห่อข้าว เป็นต้น และยังสอดคล้องกับ สุชาพันธ์ ตาลรักษา (2553) ที่กล่าวถึงชาวไทยพวน ตำบลมะขามล้ม อำเภอบาง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ปลาแม่น้ำ จังหวัดสุพรรณบุรี ว่ายังมีการสืบทอดประเพณีดั้งเดิมไว้ คือ ประเพณีทำบุญข้าวจี๋ บุญกำฟ้า ประเพณี สังฆานต์(ประเพณีสงกรานต์) ประเพณีบุญหลังบ้าน ประเพณีบุญสารท ประเพณีสู่ขวัญข้าว ขึ้นลาน ขึ้นยั้ง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าชาวไทยพวนทั้งสองกลุ่มนี้มีพื้นที่อาศัยใกล้เคียงกับชาวไทยพวนบ้าน โกลาภิวัฒน์ จังหวัดสิงห์บุรี

จากข้อมูลเบื้องต้นของผู้รู้หลายท่านได้กล่าวไว้ว่า เห็นได้ว่าชาวไทยพวนมีถิ่นกำเนิดในพื้นที่สูงลักษณะคล้ายกับภาคเหนือของประเทศไทย มีการประกอบอาชีพด้านการเกษตรเป็นส่วนใหญ่แต่เมื่อต้องมาอยู่ในพื้นที่ ที่มีลักษณะภูมิประเทศที่ราบลุ่มอย่างตำบลบางน้ำเขียว อำเภอบางบาล จังหวัดสิงห์บุรี ก็สามารถปรับรูปแบบการประกอบอาชีพด้านการเกษตรให้มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศได้เป็นอย่างดี นั่นแสดงให้เห็นว่าชาวไทยพวนบ้าน โกลาภิวัฒน์เป็นผู้มีทักษะเกี่ยวกับการทำการเกษตรมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ สามารถรับวิทยาการใหม่ๆ เกี่ยวกับการทำการเกษตรได้ แต่ต้องเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป และไม่ขัดกับวิถีการดำเนินชีวิตของเกษตรกร วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ สิ่งเหล่านี้เป็นข้อมูลสำคัญที่นักส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ต้องทราบพื้นฐานความถนัดและความชำนาญของเกษตรกรรวมถึงลักษณะอุปนิสัย ความเป็นอยู่ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและการส่งเสริมการเกษตรให้เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

2) **วัฒนธรรมด้านวัตถุที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม** ชาวโกลาภิวัฒน์นั้นมีแบบแผนการประกอบอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์ และทำให้ชุมชนอื่นๆ รู้จักและนำไปเป็นต้นแบบในการทำนา คือการทำนาเพาะเลย หรือที่เรียกว่า นาน้ำดำน้ำดำแผนใหม่ และมีการถ่ายทอดให้กับเกษตรกรในพื้นที่ต่างๆ จนเป็นที่แพร่หลายไปทั่วประเทศ ซึ่งใกล้เคียงกับ วีระพงษ์ มีสถาน (2539) กล่าวว่า การทำนาแบบ “หว่านน้ำดำ” เริ่มครั้งแรกโดยชาวพวนบ้าน โกลาภิวัฒน์ จังหวัดสิงห์บุรี ปัจจุบันแพร่หลายไปทั่วประเทศ อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมเกษตรด้านวัตถุของชุมชนโกลาภิวัฒน์บางอย่าง เช่น ข้างข้าว อุปกรณ์การเกษตร การประมงบางชนิด มีจัดแสดงไว้เพียงในพิพิธภัณฑ์เท่านั้น เนื่องจากถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ อุปกรณ์บางอย่างจึงหมดความสำคัญ ทั้งที่ยังสามารถใช้ประโยชน์ได้ เพียงแต่ต้องใช้เวลาและแรงงานมากกว่าการใช้เครื่องทุ่นแรงสมัยใหม่ ที่ให้ความสะดวกสบาย แต่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ข้างข้าวที่เคยมีไว้เก็บผลผลิตไว้บริโภค ใช้เป็นเมล็ดพันธุ์ และทะยอยขาย เมื่อได้ราคาดี ปัจจุบันเกือบไม่มีให้เห็นเนื่องจากเกษตรกรมีการขายข้าวทันทีที่เก็บเกี่ยว การผลิตของชาวชุมชนโกลาภิวัฒน์ในปัจจุบันเป็นการผลิตเพื่อการค้า ซึ่งแตกต่างไปจากการผลิตในอดีตที่ผลิตเพื่อยังชีพ เช่นเดียวกับที่เกิดในสังคมเกษตรกรรมไทยโดยทั่วไปในปัจจุบัน

3) **วัฒนธรรมด้านจิตใจที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม** ทุกประเพณีของชาวชุมชนโกลาภิวัฒน์ เกิดขึ้นจากความกลัว ความเชื่อ ความศรัทธา กับสิ่งที่มองไม่เห็นและยังไม่ได้รับการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ เช่น เทวดา ผีบรรพบุรุษ และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาสามารถแบ่งวัฒนธรรมเกษตรด้านจิตใจของชาวชุมชนโกลาภิวัฒน์ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประเพณีส่วนบุคคล หมายถึง ประเพณีที่มีการปฏิบัติไม่พร้อมกัน เป็นกิจกรรมภายใน ครอบครัว ไม่เป็นเทศกาล ใครอยากปฏิบัติ หรือเห็นเหมาะสมควรปฏิบัติก็จะจัดเอง ส่วนอีกลักษณะหนึ่ง คือ ประเพณีส่วนรวม หมายถึง มีกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมร่วมกัน จัดเป็นงานเทศกาล ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคนในชุมชน จึงจะเกิดประเพณีดังกล่าวขึ้นได้ และยังแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนอีกด้วย ซึ่งคล้ายคลึงกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี (2552) ที่กล่าวว่าไว้ว่า ประเพณีแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ประเพณีภายในครัวเรือน ประเพณีชุมชน และประเพณีส่วนรัฐบาล

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

จะเห็นได้ว่าชาวชุมชนโลกาภิวัตน์นั้นให้ความสำคัญกับประเพณีดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มเป็นอย่างมาก เช่น ประเพณีกำฟ้า ซึ่งลักษณะการดำเนินชีวิตที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีของบรรพบุรุษ เช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะชุมชนแห่งนี้เท่านั้น เนื่องด้วยประเทศไทยนั้นมีกลุ่มชนหลายเชื้อชาติที่เข้ามา และนำความเชื่อ ความศรัทธา ความกลัว ในสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้ เข้ามาด้วย เช่นเดียวกับคนไทยท้องถิ่น ดังนั้นเมื่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะเข้าไปทำงานหรือดำเนินการใดๆในพื้นที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชนเสียก่อน เพื่อให้เกิดการยอมรับ และไว้วางใจของคนในชุมชน จึงจะได้รับความร่วมมือจากชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527) ที่กล่าวถึงหลักการส่งเสริมการเกษตรข้อหนึ่งว่า การให้ความเชื่อถือต่อสิ่งที่ต้องห้ามทางศาสนา การปฏิบัติที่สืบทอดกันมาของครอบครัวเกษตรกรด้วยความเข้าใจ และด้วยความเคารพอย่างเคร่งครัด เมื่อเข้าไปในชุมชน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องศึกษาและคุ้นเคยต่อขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม นิสัยใจคอของเกษตรกรในชุมชน เพื่อที่จะเข้ากันได้และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชาวบ้าน แต่อย่าให้ชาวบ้านกลืนจนกลายเป็นชาวบ้านไป ควรต้องนำความเชื่อและศรัทธานั้นเอามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการนำการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการเรียนรู้ภาษาชาวบ้าน และฝึกพูดให้ได้ดี ควรให้ความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจชาวบ้าน ควรช่วยงานชาวบ้านทำ จนกระทั่งมีความรู้สึกว่าเจ้าหน้าที่เป็นพรรคพวกเดียวกัน หากทำได้เช่นนี้ การแทรกซึมหรือปลูกฝังความคิด รวมทั้งการนำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก็จะทำได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม ในการนำการเปลี่ยนแปลงนั้นหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องขัดกับความคิด ความเข้าใจ ค่านิยม ความเชื่อ รวมทั้งพฤติกรรมและความชำนาญแต่ดั้งเดิมของเกษตรกรจึงต้องทำความเข้าใจและเปลี่ยนแปลงโดยใช้กลวิธีต่างๆ ให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์ร่วมของการนำการเปลี่ยนแปลง และสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2556) ที่กล่าวถึงการเรียนรู้ชุมชนของนักส่งเสริมการเกษตรต้องมีกรอบเนื้อหาในการเรียนรู้และการวิเคราะห์เพื่อให้มีความเข้าใจชุมชนตามองค์ประกอบของชุมชน 3 ด้านหลักคือ 1) โครงสร้างสังคม หรือส่วนประกอบต่าง ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบนั้น ๆ อาจจะเป็นระบบเครือญาติหรือโครงสร้างสังคม ผู้นำ องค์การชาวบ้าน การรวมตัวของคนในชุมชนและหน้าที่ของส่วนต่าง ๆ 2) ระบบนิเวศและการใช้ทรัพยากรในชุมชน มุ่งเน้นในการเรียนรู้ระบบการผลิตทางเศรษฐกิจ และทรัพยากรที่มีในชุมชน รวมถึงการใช้ทรัพยากร 3) วัฒนธรรมหรืออุดมการณ์ ซึ่งอาจจะปรากฏในลักษณะที่เป็นรูปธรรม เช่น ศิลปะ และสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ หรือในลักษณะนามธรรม เช่น ความเชื่อ อุดมการณ์ ระบบคิด โดยความสัมพันธ์ในด้านวัฒนธรรมของชุมชนจะมีผลต่อองค์ประกอบด้านอื่น ๆ และองค์ประกอบทั้ง 3 จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จะเห็นได้ว่าแม้เวลาผ่านไปหลักการส่งเสริมการเกษตรยังต้องมีการศึกษาหาความรู้และการเข้าถึง มีส่วนร่วมในวัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อให้การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรเป็นไปอย่างราบรื่น

วัฒนธรรมประเพณีต่างๆที่ชุมชนร่วมกันสืบสานทำให้เกิดความสามัคคี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อนักส่งเสริมการเกษตรในการที่จะนำแนวทางการพัฒนา หรือโครงการส่งเสริมการเกษตรไปดำเนินการในพื้นที่ดังกล่าว เพราะความสามัคคีของเกษตรกรจะเป็นแรงผลักดันให้โครงการดำเนินไปได้ด้วยดี ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนของเกษตรกรให้มากที่สุด

4) แนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม ของชาวไทยพวนบ้านโลกาภิวัตน์นั้นเป็นการถ่ายทอด ปลูกฝังตั้งแต่ยังเด็ก ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนามีความมุ่งมั่นในการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีที่เคยเลือนหายไปให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง ภาครัฐช่วยในการให้งบประมาณ วัสดุ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

ให้ชาวชุมชนตระหนักถึงความสำคัญ สร้างทัศนคติให้เกิดความรัก ความหวงแหนในวัฒนธรรมของตน ซึ่งสอดคล้องกับ Pichai Sodbbhiban (2553) ซึ่งจากการศึกษาพบว่าวัฒนธรรม ประเพณีด้านการเกษตรของชาวไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์จะยังคงอยู่สืบต่อไปโดยเฉพาะประเพณีส่วนรวม เพราะปลูกฝังกันไว้ตั้งแต่เกิด ถึงแม้จะไปศึกษา หรือประกอบอาชีพในที่อื่น แต่เมื่อได้กลับมาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ก็จะเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมนี้ต่อไป เช่นทุกวันนี้ผู้ที่ป็นผู้นำในการสืบทอดจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุหรือคนวัยเกษียณเป็นส่วนใหญ่

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้มีข้อพิจารณาที่จะนำมาเสนอแนะ ซึ่งประกอบด้วย ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในการนำการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร

ชุมชนไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์ อยู่ในพื้นที่เขตชลประทาน ชาวชุมชนทำนาข้าวเป็นอาชีพหลัก การส่งเสริมการเกษตรในชุมชนแห่งนี้ควรเป็นการส่งเสริมด้านลดต้นทุนการผลิตข้าว หรือการหาทางเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรอีกช่องทางหนึ่งนอกเหนือจากการออกผลผลิตเพียงอย่างเดียว นักส่งเสริมการเกษตรจึงควรนำจุดแข็งด้านวัฒนธรรมเกษตรของชุมชนมาเป็นต้นทุนในการจัดทำโครงการเพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร แต่ไม่กระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของชาวชุมชน เช่น

1.1.1 ส่งเสริมให้มีการแปรรูปผลผลิตในชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า

จากการศึกษาพบว่าชาวไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์มีการปลูกผักพื้นบ้าน ผักสวนครัว และที่เป็นเอกลักษณ์คือการทำปลาร้าไว้รับประทาน เป็นเครื่องปรุงแต่งกลิ่นรสสำหรับอาหารคาวเกือบทุกเมนู ดังนั้นควรส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถเป็นสินค้าของชุมชนได้

1.1.2 การส่งเสริมให้มีการนำอุปกรณ์และเครื่องมือทางการเกษตรบางชนิดที่ไม่ได้ใช้แล้วกลับมาใช้อีกครั้งเพื่อลดต้นทุนการใช้พลังงาน เช่น การที่มีน้ำขังในแปลงเพียงเล็กน้อยไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องสูบน้ำ แต่อาจใช้กบไซ้วิดน้ำออกแทน การสร้างขุ้งฉางเพื่อเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ และเก็บบางส่วนไว้บริโภค เป็นการลดรายจ่ายเรื่องค่าเมล็ดพันธุ์ และรายจ่ายด้านการบริโภค การใช้อุปกรณ์สีข้าวซ้อมมือ มาผลิตข้าวซ้อมมือไว้รับประทานเอง หรือผลิตเพื่อบรรจุถุงขาย สำหรับตลาดอาหารสุขภาพที่กำลังได้รับความนิยมขณะนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าผลผลิต

1.1.3 จัดให้มีกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้เรื่องวัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวนบ้านโกคาภิวัฒน์ โดยวิทยากรในชุมชนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นหลัง เพื่อการสืบทอดวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นไปอย่างถูกต้อง และคงอยู่สืบไป

1.1.4 สร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมเกษตร และแบบแผนการประกอบอาชีพด้านการเกษตรของชุมชน โดยกำหนดเป็นกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียนของชุมชน โดยผู้รู้เรื่องวัฒนธรรมในชุมชนควบคู่กับการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้กับ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

เยาวชน ได้ปฏิบัติจริงเพื่อปลูกฝังความเป็นชุมชนเกษตรชาวไทยพวนตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เช่น การสร้างกลุ่มเยาวชนเกษตรกรของชุมชน

1.1.5 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมของชุมชน และ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเกษตรด้านจิตใจ ด้วยการเข้าร่วมงานประเพณีต่างๆ เพื่อให้วัฒนธรรมดังกล่าวเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชาวชุมชนสืบไป และเป็นช่องทางที่จะทำ ความคุ้นเคยกับเกษตรกรในชุมชนเพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตรต่อไป

1.1.6 วัฒนธรรมเกษตรที่เป็นงานประเพณีต่างๆของชาวไทยพวนบ้านโกลาภิวัฒน์เป็นสิ่งที่มีความค่าเป็นเกราะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน นักส่งเสริมการเกษตรควรนำประเด็นดังกล่าว มาประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมการเกษตร เช่น การส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควบคู่กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เชื่อม ชมนาข้าวเขียวขจี แปลงผักพื้นบ้าน ในช่วงที่มีงานประเพณีต่างๆ จัดจำหน่ายสินค้าการเกษตรในงานเพื่อเปิดตัว การเป็นชุมชนเกษตรที่เข้มแข็ง อีกประการหนึ่งชุมชนอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มีการคมนาคมสะดวก สามารถ สร้างจุดสาธิต และจุดดูงานเกี่ยวกับการเกษตรของผู้ที่สนใจได้อย่างเหมาะสม เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับเกษตรกรได้อีกทางหนึ่ง

1.2 ด้านบุคลากร

1.2.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ต้องปฏิบัติงานในชุมชน ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มคนในชุมชน โดยเฉพาะภาษา และวัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับ และได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรจากชุมชน

1.2.2 เจ้าหน้าที่จะต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับชุมชน เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ สร้างศรัทธา สร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกร สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเกษตรกร

1.3 ด้านชุมชน

1.3.1 ชุมชนต้องรักษาวัฒนธรรมอันดีงานนี้ไว้เพื่อส่งต่อให้ลูกหลานรุ่นต่อไป พร้อมการสร้าง ความเข้าใจและเห็นคุณค่าในสิ่งที่คนรุ่นหลังต้องเป็นผู้สืบทอด

1.3.2 สร้างชุมชนให้น่าอยู่เพื่อให้ลูกหลานที่ไปศึกษาหรือทำงานที่อื่นอยากกลับมาอยู่บ้าน กลับมาสู่วิถีเกษตร และสืบทอดวัฒนธรรมเกษตรต่อไป

1.3.3 การจะรักษาหรือฟื้นฟูวัฒนธรรมเกษตรของชุมชนต้องเริ่มจากการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆของชุมชน กระตุ้นให้เกิดความรัก ความหวงแหนในความเป็นไทยพวน

1.3.4 นำเสนอเอกสารหรือบันทึกที่แสดงถึงความรุ่งเรืองของวัฒนธรรมในอดีต ว่าเคยมี อะไรบ้าง แล้วชุมชนต้องการแบบนั้นอีกหรือไม่ สร้างความอยากรู้อยากเห็นให้กับคนในชุมชน แบบค่อยเป็นค่อยไป

1.3.5 อาศัยสื่อออนไลน์ในการสร้างความสนใจให้กับคนรุ่นหลังทั้งที่เป็นไทยพวน และคนที่สนใจ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำการศึกษเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาวไทยพวนในพื้นที่อื่นๆ หรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับเจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงานที่ต้องลงไปทำงานกับชุมชน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการ การส่งเสริมการเกษตรของชุมชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ก่อนที่จะดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้เพื่อเป็นข้อมูลในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมเกษตรและความเข้มแข็งของชุมชนเกษตรกรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร องค์การคำของคุรุสภา และมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป. (2531). 100 ปี พระยาอนูมานราชชน พิมพ์เผยแพร่ในวาระครบรอบ 100 ปี ศาสตราจารย์ พระยาอนูมานราชชน และองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่ง สหประชาชาติประกาศเกียรติคุณเป็น บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมระดับโลก. กรุงเทพฯ: คุรุสภา ลาตพรวัว.
- เกรียงศักดิ์ อ่อนละมัย. (2539). วิถีการดำเนินชีวิตของชาวชนบทในกระแสโลกาภิวัตน์: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนไทพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี (พัฒนาบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) การจัดการการพัฒนาสังคม)
- เฉลิม พงศ์อาจารย์. (2529). พื้นฐานอารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2527). การส่งเสริมการเกษตร:หลักการและวิธีการ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2551). วัฒนธรรมเผ่าพันธุ์มนุษย์. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- โพธิ์ แชนลำเจียก. (2537). ดำเนินไทพวน (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ก.พลพิมพ์ พรินต์ติ้ง จำกัด.
- ไพโรจน์ ลายนน้ำเงิน. (2548). สืบค้นประเพณีวัฒนธรรม ไทยพวน . จังหวัดลพบุรี.
- ภารดี มหาขันธ์. (2532). พื้นฐานอารยธรรม. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ. (2548). วิถีไทย. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- วีระพงศ์ มีสถาน. (2539). พวน ในสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์พวน. หน้า 5-30.
- สมชัย ใจดี ขรรยง ศรีวิริยาภรณ์. (2542). ประเพณีและวัฒนธรรมไทย (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สุชาพันธุ์ ตาลรักษา. (2553). การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนขององค์การบริหารส่วนตำบลมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี. (2552). เพชรบุรีเมืองงาม งานวัฒนธรรมประเพณีการละเล่นพื้นบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 2). จังหวัดเพชรบุรี: องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี.